

**R. P. Georgii De Rhodes Avenionensis, È Societate Iesv,
Philosophia Peripatetica, Ad Veram Aristotelis Mentem**

Rhodes, Georges de

Lvgdvni, 1671

Sect. ij. Quænam sint causarum diuisiones.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95638](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95638)

Causa in actu primo.

Ratio primæ partis est, quia omnis potentia creata est relatio transcendentalis ad aliud; si enim implicaret obiectum potentia, repugnaret etiam potentia: sed causa in actu primo constituitur per potentiam cauſandi: ergo constituitur per relationem transcendentalem ad effectum. Probatur maior; nam sicut repugnaret v. g. visio, lucis, si lux repugnaret, sic repugnaret potentia visiva, si repugnaret visio, imò potentia visiva tam est ad videndum, quam accidens ad inhærendum: sed si substantia implicaret, implicaret etiam accidens: ergo si visio implicaret, potentia etiam visiva implicaret; quod satis probatur videtur in Logica, ubi relationes transcendentales probatae sunt; & nuper, cum dixi de potentia materia.

Probatio secundæ partis.

Ratio secundæ partis est, quia relatio quam habet causa in actu secundo ad effectum, aduenit de nouo ipsi causæ planè immutata, quando illa incipit agere: ergo illa est relatio solum accidentalis, cuius fundamentum est ipsa entitas causæ; ratio verò fundandi est causalitas.

Causalitas.

Dico tertio, causalitatem necessariò esse aliquid distinctum ab ipsa causâ, quod nec est sola relatio causæ ad effectum, nec sola entitas causæ, prout concurrunt ad effectum; sed entitas modalis, & distincta, per quam causa cauſat effectum.

Ratio est, quia causalitas est aliquid separabile ab ipsa causâ; quando enim causa non actu cauſat, tunc non est causalitas: ergo causalitas est aliquid distinctum à causâ. Deinde causalitas est id, quo mediante causa cauſat: sed causa non cauſat mediante se ipsa: ergo causalitas est aliquid distinctum à causâ. Quod autem non sit relatio, patet, quia relatio non est actiua.

Prima obiectio.

Obiicitur primò. Causa in actu primo constituitur per causalitatem in actu primo, idest per actionem possibilem. Sed actio non est relatio transcendentalis causæ ad effectum: ergo causa in actu primo non constituitur per relationem transcendentalem ad effectum. Maior evidens est, quia sicut causa in actu secundo constituitur per causalitatem in actu secundo; sic causa in actu primo constituitur per causalitatem in actu primo: videns in actu secundo constituitur per actualem visionem; videns in actu primo per visionem in actu secundo. Probatur minor, nam actio est respectus transcendentalis ad causam: ergo causa non est respectus transcendentalis ad actionem, alioqui daretur circulus, & eadem res referretur ad seipsam.

Respondeo negando iam maiorem, quia cum cauſare in actu secundo, sit aliquid accidentale, potest causa in actu secundo constitui per actionem sibi extrinsecam: at verò cauſare in actu primo est aliquid essenziale & intrinsecum; unde causa in actu primo non potest constitui per solam actionem in potentia. Fateor potentiam actiuam respicere tum actionem, tum eius terminum; neque sequitur quod potentia propterea referatur ad seipsam, licet actio sit respectus ad ipsam potentiam; quia terminus actionis non est aliquid respectuum, sed absolutum, ut alibi probabam: unde fit ut actio referatur ad potentiam prout absolutam, non prout respectiuam.

Secunda obiectio.

Obiicitur secundò. Si causa in actu primo constituitur per relationem transcendentalem ad effectum, sequitur quod causa penderet à suo effectum: consequens illud absurdum est: ergo causa in actu primo non habet relationem ad effectum.

Resp. causam in actu primo non pendere ab effectu tanquam ab aliquo priori, à quo cauſetur, sed pendere ab eo tanquam à termino sine quo

nec esse, nec intelligi potest; & in hoc non est vllum absurdum.

Obiicitur tertio. Si causalitas distinguitur à causâ, debet pendere à causâ per aliam causalitatem; & ita dabitur infinitus progressus.

Resp. causalitatem esse dependentiam essentialiter, ideoque illam à se ipsa pendere, quia quod essentialiter est tale, seipso est tale, ut saepe dixi.

Tertia obiectio.

SECTIO II.

Quenam sint causarum diuisiones.

Explicata causæ quidditate, superest, ut in ea membra diuidatur, quibus propriè illa conuenit, quod præstabitur si primò dixero, quenam sint diuisiones generales causarum; secundò, quomodo recta & adæquata sit diuisio causarum in quatuor genera, materiam, formam, efficientem, & finalem; tertio, quomodo recta etiam sit diuisio causarum in proximam, & remotam.

§. I.

Quenam sint generales diuisiones causarum.

Dico primò, duodecim esse causarum diuisiones, quarum cognitio in primis necessaria est. Prima diuisio est in causam physicam, & moralem. Causa Physica dicitur quæ realiter effectum suo influxu attingit per suam entitatem existentem; ut calor physicè producit calorem. Causa moralis ea est, quæ non agit, sed mouet agens ad agendum, vel merendo, vel imperando, vel suadendo: v. g. qui socio suadet ut alium occidat, dicitur causa moralis illius homicidij: labor susceptus in hastiludio, dicitur causa moralis pramij quod aliquis adipiscitur. Dicitur verò causa moralis, quia in hominum existimatione ac more perinde se habet, ac si physicè influeret; unde illi omnino adscribitur effectus, etiam magis aliquando, quam causæ physice.

Causa physica, & moralis.

Secunda diuisio est in causam in potentia, & causam in actu. Causa in potentia est causa in actu primo, quæ scilicet potest facere aliquid, quod tamen non facit; ut qui currit, quiescere potest, non tamen quiescit. Causa in actu secundo est illa quæ de facto aliquid actu efficit.

Causa in potentia & in actu.

Tertia diuisio est in causam per se, & causam per accidens. Causa per se illa est, quæ vero & proprio influxu attingit effectum ad quem est necessaria; ut Architectus est causa per se domus edificare, quia quatenus Architectus causa est edificij. Causa per accidens ea est quæ ad effectum illum non est necessaria, ut musicus causa est edificationis, quando vir musicus edificat; tam bene autem edificaret, si non esset musicus. Duplex autem est causa per accidens; prima quæ ad effectum non concurrir, sed est coniuncta cum causa per se, ut si musicus edificat; musica enim non concurrir ad edificationem. Secunda causa per accidens est, quando aliquid est quidem causa, sed sortitur aliquem effectum, quem non intendebat: v. g. qui fodit terram est causa per accidens inuentionis thesauri.

Causa per se, & per accidens.

Quarta diuisio in causam primam, quæ in cauſando non penderet ab alia vlla priore causa, & causam secundam, quæ in agendo penderet ab alia causa priori, sine qua nihil potest agere. Hoc modo creaturæ omnes causæ sunt secundæ.

Causa prima & secunda.

Quinta diuisio in causam vniuersalem, quæ ad omnes, vel certè ad plures effectus concurrir aliam, & particularem.

Vniuersalis & particularis.

Quæst. I. Sect. II. de Causis in communi. 129

rem causarum, vt Deus, sol, &c. & *particulari*, quæ habet certum & determinatum effectum, vt ignis.

Vnioca & æquiuoca. Sexta diuisio in *causam vniocam*, quæ producit effectum sibi similem in specie; & *æquiuocam*, quæ producit effectum sibi dissimilem in specie, vt quando sol producit aurum.

Necessaria & libera. Septima diuisio in *causam necessariam*, quæ positis omnibus ad agendum prærequisitis in sensu composito, non potest non agere, vt cum ignis approximatus est stuppæ, non potest non agere; & *liberam*, quæ positis omnibus prærequisitis ad agendum, in sensu composito potest agere, & non agere.

Subordinata, & non subordinata. Octaua diuisio in *causam subordinatam*, & *non subordinatam*. Causa per se subordinata, est quæ ab altera pendet in agendo. Causa non subordinata est quæ in agendo nullius indiget concursu. Potest autem duobus modis accidere, vt vna causa pendeat in agendo ab alia. Primò essentialiter est subordinata, vt creatura pendet essentialiter à concursu primæ causæ, sine qua nulla esse potest illius actio. Secundò est subordinata per accidens, quando habet ab alia suum esse, sed ab ea tamen non pendet eius operatio; sic enim filius patri suo est subordinatus, sine quo tamen agit.

Totalis & partialis. Nona diuisio causæ in *totalem* & *partialem*. Totalis ea est, quæ totum exhibet influxum necessarium in suo genere ad producendum effectum, vt quando vnus homo trahit nauiculam, dicitur causa totalis. Causa partialis ea est, quæ in suo genere non exhibet totum concursum aut influxum necessarium ad producendum effectum, sed postulat adiuari ab alia causa in eodem genere, & ordine; vt quando sex simul equi trahunt nauim, dicuntur equi singuli causæ partiales, quia influxus quem exhibent singuli equi, non sufficit ad motum illum causandum eo modo quo fit, idest cum tanta velocitate. Causa ergo totalis, & partialis non in eo differunt, quod causa partialis producat tantum partem effectus, causa verò totalis totum producat effectum; causa enim partialis totum etiam producit effectum, sed non confert totum concursum necessarium ad eius productionem, quem tamen exhibet causa totalis.

Remota & proxima. Decima diuisio in *causam remotam* & *proximam*. Remota est quæ per se non attingit effectum, sed mediante alia causa, vt cum baculo moues lapidem. Causa proxima, quæ per se attingit effectum, vt in casu allato baculus. Causa verò alia dicitur immediata immediatione suppositi, alia immediatione virtutis. Primo modo est immediata quando suppositum agentis tangit suppositum passi, vt cum ignis tangit stuppam. Secundo modo est immediata, quando per suam entitatem non est proxima effectui, sed ab eo localiter distat, sed per suam tamen virtutem, quam transmittit per medium, attingit effectum, cui dicitur immediata immediatione virtutis, vt cum sol producit ignem in speculo concauo per lucem diffusam in aëre.

Interna & externa. Vndecima diuisio in *causam internam* & *externam*. Interna est, quæ suam entitatem communicando influit in effectum; & hæc est duplex, materia, & forma. Causa externa illa est, quæ dat esse suo effectui, non communicando illi suam entitatem, & illum componendo; & hæc iterum est duplex, efficiens, & finis: vnde habetur

Duodecima diuisio causæ in *materialem*, *formalem*, *efficientem*, & *finalem*. De qua diuisione potest esse difficultas.

§. II.

An, & quomodo bona sit diuisio causæ in quatuor genera.

Dico secundò, diuisionem causarum in materialem, formalem, efficientem, & finalem, ita bonam, & adequatam esse, vt illæ sint veræ ac propriæ causæ, & præter illas non sit alia vltra causa.

Ratio cur illæ sint veræ causæ, est quia illis conuenit definitio causæ nuper tradita, *Principium à quo influente aliquid pendet*. Quando producit ignis v.g. reperitur necessariò causa effectiua influxus, cum nihil se ipsum producat. Reperitur etiam causa finalis, quia nullum agens naturale temerè agit, sed propter finem. Causa materialis exigitur, quia ex nihilo nihil fit naturaliter. Denique requiritur causa formalis, quia oportet vt fiat nouum aliquid in materia. Sed illa quatuor ita influunt, vt effectus ab iis per se pendeat: ergo conceptus causæ conuenit illis quatuor. Imò admissa vna causa necesse est admitti quatuor, v.g. si detur causa efficiens, illa finem habet propositum, agere debet in subiecto, & aliquid producit: ergo dantur etiam tres aliæ causæ.

Ratio cur diuisio illa sit adequata, est quia quatuor tantum modis interrogari potest de causis rerum: A quo res sit? est causa efficiens: Propter quid res sit? est finis: Ex quo sit? est materia: Per quid sit? est forma. Deinde causæ vel sunt intrinsecæ, quæ se ipsas communicant effectui, & sunt vel materia, vel forma; vel sunt extrinsecæ, quæ communicant effectui esse distinctum à suo, & sunt vel efficiens, vel finis, à quo sit, & propter quod sit.

Obiicitur primò, plures videri esse causas quam quatuor; nam primò si materia, & forma sunt causæ compositi, quia sunt partes illud componentes, similiter etiam partes compositi integralis erunt illius causæ, quia sunt partes illud similiter componentes. Deinde causa dicitur quæ dat esse suo effectui: materia non dat esse, quæ non est actiua; imò recipere non est dare: materia tantum receptiua est: ergo non dat esse, atque adeò non est causa.

Respondeo, partes componentes tunc esse causas, quando earum vna est potentia, & altera est actus, idest quando vna recipit, & altera perficit aliam; si autem æqualiter tantum se habeant, & vna non sit actus, altera verò potentia, certè noti sunt causæ compositi. Partes compositi substantialis, materia scilicet est potentia, & forma est actus; idè sunt causæ compositi: partes verò compositi integralis non sunt actus & potentia, idè non dicuntur illius causæ. Fateor quod materia non effectiue quidem dat esse suo effectui, sed subiectiue tantum. Dare autem esse subiectiue, & recipere, non opponuntur.

Obiicitur secundò, Causa est quæ realiter influit in effectum: causa finalis non influit realiter, sed ad summum metaphoricè, cum multoties finis non existat in rerum natura quando producit effectus; cum enim ambulo propter sanitatem, non existit in me sanitas; quod autem non existit, non influit.

Resp. causam finalem esse verè ac propriè causam; influit enim verè ac realiter in effectum per motionem metaphoricam: nego autem quod propterea finis metaphoricè solum influat; ad influxum

Diuisio est bona.

Est adequata.

Prima obiectio.

Secunda obiectio.

influxum enim illum realem non requiritur existentia, ut constabit postea.

Tertia obiectio.

Obiicitur tertio, plures causas esse quam quatuor, quia causa exemplaris est verè causa, quæ distingui debet ab aliis omnibus. Obiectum actus causa est ipsius actus; visibile v. g. concurrat ad visionem: non est vlla ex causis quatuor. Dispositiones materiæ ad formam sunt veræ causæ, neque tamen reuocantur ad vllam ex illis quatuor: sicut neque terminus relationis, qui est eius causa.

Resp. causam exemplarem reuocari ad efficientem, cuius complementum est, ut ex dicendis patebit. Obiectum potest considerari vel prout imprimit speciem per quam cum potentia producit effectiue actum, & sic causa est efficiens; vel præcisè prout terminat & specificat cognitionem, & sic reuocatur ad causam formalem; est enim forma veluti extrinseca ipsius actus: quod dicendum etiam est de termino relationis. Dispositiones quæ præsupponuntur esse in materia, priusquam forma in eam introducat, possunt considerari vel in ordine ad formam educendam ex materia, prout sunt dispositiones sine quibus forma non educeretur ex materia, & sic pertinent ad causam materialem cuius sunt complementa; vel considerari possunt in ordine ad materiam quam actuant, & sic illæ sunt causæ formales; vel in ordine ad causam efficientem, & sic causæ sunt efficientes instrumentales, per quas forma proximè producitur.

§. III.

An, & quomodo bona sit diuisio causa in remotam, & proximam.

Affertio.

Dico tertio, causam remotam, in cuius virtute agit causa proxima, esse veram, & propriè dictam causam; illam verò in cuius virtute non agit, non esse causam.

Explicatio.

Obserua, causam proximam aliquando agere in virtute alterius, aliquando in virtute propria. Tunc dicitur agere in virtute alterius, quando vel assimilatur illi effectum, vel certè producit effectum se nobiliorem; ut quando calor producit ignem, agit in virtute ignis; quando lumen producit aurum, agit in virtute solis. Tunc verò non agit in virtute alterius, quando vel assimilatur sibi effectum, vel producit effectum se ipsa ignobiliorem. Hoc posito,

Primæ partis probatio.

Ratio primæ partis est, quia causa remota, in cuius virtute agit causa proxima, est causa principalis, cui soli tribuitur effectus: sed causa principalis cui soli tribuitur effectus, est vera causa: ergo causa remota, in cuius virtute agit causa proxima, est vera causa. Probatur maior, quia quoties calor producit ignem, quoties virtus seminis producit plantam, & lumen producit aurum, nulla est causa principalis cui tribuatur effectus præter causam remotam: ergo illa est causa principalis, cui soli tribuitur effectus. Secundo illa non est causa per accidens alicuius effectus, cuius loco tantum, & nomine causa proxima operatur: sed causa remota, in cuius solùm virtute agit causa proxima, huiusmodi est: ergo illa est vera causa.

Secunda pars.

Secundam partem probabunt argumenta mox facienda pro aduersariis.

Prima obiectio.

Obiicitur enim primo: Ut aliqua sit propriè dicta causa, debet esse causa per se: sed causa remota est causa solùm per accidens: ergo causa remota non est propriè causa. Probatur minor. Illa dicitur causa per accidens, quæ deficiente non deficit

A causalitas ex natura rei: sed deficiente causa remota ex natura rei, non deficit causalitas: ergo causa remota non est causa nisi per accidens. Probatur minor; nam calor separatus à subiecto eodem modo calefaceret, sicut etiam calefacit in subiecto extraneo, v. g. in aqua: quantitas etiam in Venerabili Sacramento sustentat accidentia eodem modo, ac quando inhaeret materiæ: frustra igitur est causa hæc remota.

Resp. causam remotam nullo modo esse causam per accidens. Ad probationem nego, causam per accidens illam esse, quæ sublatà non tollitur causalitas, quia ut dicam *questione* 3. instrumentum agere potest in virtute causæ principalis non existentis. Requiritur ergo tantum ut causa proxima agat in virtute causæ remotæ, siue illa existat, siue non existat. Non dicitur ergo causa per accidens ex eo, quod eà sublatà maneat eadem causalitas; nam eà sublatà causà, tamen suam exercet causalitatem in virtute causæ remotæ, ut patet in exemplo caloris, qui separatus ab igne ageret eodem modo; sed semper tamen in virtute ignis, quando produceret ignem.

B Obiicitur secundò. Causa materialis debet per vnionem immutari: sed causà remotà existente, vnio ad causam proximam nihil mutatur: ergo causa materialis remota non est propriè causa materialis. Maior est certa, quia vnio est causalitas causæ materialis. Probatur minor, quia dñm separatur quantitas à materia, seruat vnionem eandem cum qualitatibus quas sustentat. Confirmatur, quia causa remota eodem modo dicitur causare, quo paries dicitur videri: sed solus color propriè videtur, quia solus est obiectum visus: ergo causa remota non est propriè causa.

Secunda obiectio.

Resp. causam materialem proximam debere per vnionem immutari; causam remotam non debere immutari, quia sufficit ut causa proxima vniantur quatenus est vicaria causæ remotæ, quo modo quantitas vnitur accidentibus. Ad confirmationem negatur causam remotam eodem modo causare, quo videtur paries; causa enim proxima causat ut virtus causæ remotæ; color autem non videtur ut virtus parietis, cum ipse color sit obiectum visus.

C Obiicitur tertio. Si causa remota esset vera, & propriè dicta causa, posset dici Deum esse veram causam, quamuis remotè tantum concurreret ad effectus creatos: hoc autem communiter non admittitur, quia concursus immediatus requiritur.

Tertia obiectio.

Resp. verum esse, quod Deus esset verè causa effectuum creatorum, si esset causa solùm remota, in cuius virtute agerent causæ creatæ. Si autem Deus non ageret immediatè, dici nullo modo posset, quod causæ creatæ agerent in virtute illius, sed ad summum, quia primam causam ipse produxisset, idèò Deus si non ageret immediatè, non esset causa, ut diceretur plenius *quest.* 3.

SECTIO III.

Quanam sint condiciones generatim necessariae ad causandum.

Dixi, quid, & quotuplex sit causa: nunc eum certum sit, requiri vniuersim condiciones aliquas, sine quibus nulla causa vnquam causare potest, meritò queritur, quanam illæ sint. Primò autem necesse omnino est ut in ipsa causa sit virtus in actu primo ad causandum: deinde ut sit causalitas aliqua distincta (ut probabam nuper.) Difficultas igitur nunc tantum esse potest, vtrum causa quælibet,

Tres condiciones.